О. В. Бахур

Судовий захист прав інтелектуальної власності у сфері господарювання

теорія
законодавство
практика

Монографія

ЮРІНКОМ ІНТЕР
Київ – 2023

УДК 347.77.02/0.4:347.91/.95](477)(02)
Б30

Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
(протокол № 4 від 27 жовтня 2023 року)

Рецензенти:

Штефан А. С. –
доктор юридичних наук, старший науковий дослідник,
завідувач відділу авторського права і суміжних прав
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України

Руденко Л. Д. –
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету

Оверковський К. В. –
доктор філософії в галузі права, адвокат

Бахур О. В.

Б30 **Судовий захист прав інтелектуальної власності у сфері господарювання: теорія, законодавство, практика.** Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 172 с.

ISBN 978-966-667-830-3

Монографію присвячено комплексному дослідженню судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Досліджено загальні засади і поняття судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання та на підставі виокремлення ознак запропоновано уточнення визначення цього поняття. Виокремлено самостійні об'єкти судового захисту в сфері реалізації прав інтелектуальної власності суб'єктами господарювання. Виявлено найбільш типові види законних інтересів з власними способами захисту. Досліджено і конкретизовано законодавчу основу судового захисту прав та законних інтересів в аналізованій сфері. Уточнено модель законодавчого регулювання Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Опрацьовано підстави захисту прав інтелектуальної власності в сфері господарювання, класифікацію порушень майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Запропоновано поняття контрафакції у сфері промислової власності. Досліджено і розмежовано об'єкти захисту відповідно до законодавства про недобросовісну конкуренцію й спеціальних законів про охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності. Виокремлено заходи з виявлення та усунення причин порушень прав інтелектуальної власності. Конкретизовано ознаки невизнання прав і оспорювання прав інтелектуальної власності. Досліджено питання відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди) та зроблено наукові обґрунтування. Уточнено та доопрацьовано деякі спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності. Обґрунтовано необхідність застосування стандартів доказування у господарських справах у сфері інтелектуальної власності.

Книга адресована науковцям, викладачам, аспірантам, здобувачам юридичних навчальних закладів, практикам, працівникам судових і правоохоронних органів, а також усім, хто цікавиться проблематикою у сфері інтелектуальної власності.

УДК 347.77.02/0.4:347.91/.95](477)(02)

© Бахур О. В., 2023
© Юрінком Інтер, 2023

ISBN 978-966-667-830-3

Зміст

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1
Загальна характеристика судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання

1.1. Загальні засади та поняття судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 9
1.2. Права інтелектуальної власності та законні інтереси як об'єкти судового захисту. 19
1.3. Законодавча основа судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 28

РОЗДІЛ 2
Підстави судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання

2.1. Порушення прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 40
2.2. Загроза порушення прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 57
2.3. Невизнання та оспорювання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 70

РОЗДІЛ 3
Способи і порядок судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання

3.1. Загальні способи захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання і порядок їх застосування 82
3.2. Спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання і порядок їх застосування 100
3.3. Судовий порядок захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. 123

ПІСЛЯМОВА. 138

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. 145

Вступ

В умовах глобалізаційних процесів і посилення конкурентної боротьби між виробниками та країнами, розвиток національної економіки у напрямі інноваційності, технологічного оснащення, зумовлюють гостру потребу в посиленні ефективності судового захисту прав інтелектуальної власності, які реалізуються у сфері господарювання в процесі виготовлення і реалізації конкурентоздатних товарів і послуг. Рівень захищеності інтелектуальних ресурсів прямим чином впливає на стан залучення інвестицій, модернізації виробництва, розвиток і обсяг ринку прав інтелектуальної власності.

Важливість підвищення ефективності судового захисту прав інтелектуальної власності обумовлена значним обсягом правопорушень у цій сфері, які завдають істотної матеріальної й моральної (немайнової) шкоди правовласникам, через недоотримання ними доходів, на які вони розраховують, зниження рівня їх ділової репутації. Зокрема, за інформацією, що міститься у Єдиному державному реєстрі судових рішень України, загальна кількість справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності, що були розглянуті судами господарської, загальної та адміністративної юрисдикції, за 2021 рік становить 577, з них 318 – справи про порушення прав на об'єкти авторського права та суміжних прав, 253 – справи про порушення прав на об'єкти промислової власності та 6 щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності уповноважених органів про порушення митних правил [1]. Як свідчить наведена статистика, справи, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності можуть бути з різних питань.

При цьому має місце динаміка збільшення спорів. Так, наприклад, за І півріччя 2021 р. в Касаційному господарському суді Верховного Суду (далі – КГС ВС) кількість процесуальних звернень, збільшилася на 25,9% порівняно з І півріччям 2020 р. – з 6,3 тис. до 8 тис. При цьому, кількість процесуальних звернень, які надійшли на розгляд судової палати з розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством, за вказаний період збільшилася на 18,8% – з 0,9 тис. до 1,1 тис. [2]. Водночас, за інформацією КГС ВС упродовж 2022 року на розгляд цього суду надійшло 75 процесуальних звернень, які стосуються IP-спорів

(це на 63,4 % менше, ніж у 2021 році), апеляційні господарські суди розглянули 118 апеляційних скарг у цих спорах (на 63 % менше, ніж у 2021 році). Спад динаміки пояснюється тим, що повномасштабна агресія росії негативно вплинула й на ІР-галузь: з 2022-го і до 2023 року кількість розглянутих спорів зменшилася на 34 %, а кількість відкритих проваджень – на 70 %. З 2018 року динаміка показників розгляду ІР-спорів поступово збільшувалася і до 2021 року зросла на 16,5 %, що свідчило про активне використання об'єктів інтелектуальної власності в господарській діяльності. Маємо сподівання, що після завершення війни та перемоги України кількість звернень до судів зросте, адже це символізуватиме стабілізацію економічної ситуації та відродження ділової активності бізнесу

Зазначене вказує на те, що держава має забезпечувати належні умови для дієвого судового захисту прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання, що в свою чергу гарантовано і надійно забезпечить дотримання інтересів виробників товарів і послуг, споживачів, сприятиме розвитку добросовісної конкуренції і господарського правопорядку в цілому.

Правові засади судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання визначено у відповідних положеннях, які містяться у Конституції України, ГК України, ЦК України, спеціальних законах про охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших нормативно-правових актах. В матеріальних нормах зазначеного законодавства врегульовано положення щодо змісту прав інтелектуальної власності, підстав і способів захисту прав та інтересів у досліджуваній сфері.

Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) визначає процесуальний порядок здійснення судового захисту прав інтелектуальної власності в частині регламентації юрисдикції, повноважень, порядку та завдань здійснення судочинства господарських судів, гарантування права на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів (ст. 1; ч. 1 ст. 2; ч. 1, 2 ст. 4) [3]. При цьому, спори, пов'язані з митними та податковими питаннями (платежі, податки, збори), які пов'язані з правами інтелектуальної власності, відносяться до юрисдикції адміністративних судів, оскільки у таких спорах наявний публічно-правовий спір (статті 19, 20 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС України) [4].

Частиною 2 статті 20 ГПК України передбачено, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності. Однак дана норма вводиться в дію з дня, наступного за днем опублікування Головою Вищого суду з питань інтелектуальної власності у газеті «Голос України» повідомлення про початок роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності (п. 1 розділу X). При цьому, до початку роботи цього спеціалізованого суду справи щодо прав інтелектуальної власності розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, судами відповідно до правил юрисдикції (підвідомчості, підсудності), які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу (пп. 16 п. 1 розділу IX).

Чинна система нормативно-правових актів в цілому закладає правову основу для забезпечення судового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності у сфері господарських відносин. Водночас, окремі нормативні положення містять прогалини, неоднозначні, суперечливі формулювання, загальні положення, що вимагають належної конкретизації. Зокрема, потребують подальшого удосконалення матеріальні і процесуальні норми щодо підстав захисту прав інтелектуальної власності, договірних та позадоговірних порушень прав інтелектуальної власності у сфері господарювання, попередження та профілактики правопорушень господарських правопорушень у сфері інтелектуальної власності, загальних та спеціальних способів захисту тощо.

Вдосконалення законодавчої основи регулювання окреслених питань, зумовлюється також потребою у приведенні норм вітчизняного законодавства до усталених європейських стандартів судового захисту прав інтелектуальної власності. Це сприятиме формуванню сталої судової практики, скерованої на оперативний і ефективний судовий розгляд справ, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання, дозволить запобігти правовій невизначеності стосовно підсудності справ зазначеної категорії, розробити єдині підходи до оцінки доказів в таких справах, так і дозволить суб'єктам господарювання своєчасно виявляти і реагувати на можливі порушення в здійсненні прав інтелектуальної власності в процесі здійснення господарської діяльності.

Питання охорони і захисту права інтелектуальної власності ставали предметом дослідження в дисертаційних роботах як із цивільно-правової тематики, так в руслі господарського права.

Відповідні розробки з названої теми містяться в дисертаційних роботах із господарського та господарського процесуального права І. Ф. Коваль, М. Ю. Потоцького, Н. О. Халаїм, С. Р. Шевчук та інших.

Зокрема, в монографії І. Ф. Коваль «Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності» (2013), «Захист прав у сфері промислової власності: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування» (2011), досліджено питання правового регулювання позасудового і судового захисту прав промислової власності, доведено доцільність збереження на сучасному етапі розвитку конкуренції провідної ролі органів Антимонопольного комітету України у запобіганні недобросовісній конкуренції. М. Ю. Потоцьким у монографії «Господарсько-правовий захист інтелектуальної власності в України» (2014), зокрема, здійснено загальнотеоретичний аналіз господарсько-правових засад інтелектуальної власності, досліджено та виявлено можливі шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання інтелектуальної власності у сфері господарювання. Н. О. Халаїм («Правова охорона промислових зразків в Україні», 2000) дослідила правовідносини, що виникають з підстав патентної охорони промислового зразка, насамперед в разі надання та здійснення права на промисловий зразок, правові аспекти функціонування й запобігання порушенням виключного права на промисловий зразок у сфері господарювання. С. Р. Шевчук («Господарсько-правові аспекти захисту непатентованих об'єктів права інтелектуальної власності», 2011) провела систематизацію положень, що сприяють створенню цілісного уявлення про непатентовані об'єкти права інтелектуальної власності суб'єктів господарювання.

Разом з тим, постійний розвиток і активізація євроінтеграційних процесів, постійні зміни до національного законодавства, судова реформа, триваюча реформа правових, соціально-економічних умов здійснення господарської діяльності, достатньо високий рівень порушень прав інтелектуальної власності, потребують системного доопрацювання правових засад здійснення судового захисту таких прав у сфері господарювання. Акцентування уваги саме на судовій формі захисту зумовлено також останніми тенденціями впровадження в Україні спеціалізації судового розгляду справ у сфері інтелектуальної власності Вищим судом з питань інтелектуальної власності.

Вищезазначене свідчить про актуальність й доцільність дослідження теоретичних засад та практичної діяльності з метою обґрунтування нових науково-теоретичних положень щодо судового захисту прав інтелектуальної власності у сфері господарювання та розробки на цій основі напрямів вдосконалення законодавства, що регулює відповідні відносини.

Монографія підготовлена Бахуром Олександром Валерійовичем, доктором філософії з права, адвокатом, доцентом кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса.